

Baggrundsnotat

Vi kender alle magien ved at være i naturen. Den store naturoplevelse, den lille forundring eller barndomsmindet om mariehønen, der sendtes op efter godt vejr. Naturen er noget i sig selv, ligesom en rig og varieret natur er en stærk allieret i kampen mod klimaforandringerne. - I Sorø Kommunes "Vision 2026" lyder det i indledningen "Sorø Kommune tilbyder, med sin unikke natur, kultur og historie, nogle helt særlige rammer for det gode liv".

Dette baggrundsnotat fra DN Sorø sætter fokus på forskellige vinkler på natur, miljø og klima i Sorø Kommune. Vi har bevidst udeladt den lokale implementering af "Den grønne trepart", da de endelige rammevilkår endnu ikke er på plads, men vi er klar med idéer og vilje til samarbejde, når de endelige betingelser kendes.

Vi håber notatet giver inspiration til, at naturen får en fremtrædende plads i dialogerne frem mod kommunalvalget den 18. november 2025. Ligesom vi håber at området får en ambitiøs og handlingsorienteret dagsorden i de fire år den nyvalgte kommunalbestyrelse har til sin rådighed.

Gerne med afsæt i en politik for natur og miljø, som Sorø Kommune pt. ikke har. En overordnet politik betyder fælles retning og værdier, som alle aktiviteter på området skal holdes op imod. Samtidig kan en politik medvirke til at skabe engagement og ejerskab, som gør det lettere at opnå konkrete resultater for naturen.

God læselyst og handlekraft.

Hvordan får vi plads til mere natur

For at afhjælpe biodiversitets-, klima- og vandmiljøkrisen er det nødvendigt at foretage en benhård prioritering i arealanvendelsen og via den "intelligente" arealplanlægning sikre, at arealerne kan opfylde flere formål, når det er muligt uden at tilsidesætte andre vigtige hensyn som f.eks. landskabsæstetik. For alle de arealer, som ikke allerede er befæstede eller bebyggede, eller som er en del af infrastrukturen, foreslår vi, at der udarbejdes en helhedsplan eller en arealpolitik for arealernes anvendelse. Her skal der foretages en prioritering af arealernes anvendelse.

Arealudpegningerne skal udmøntes i kommuneplanen, men for at sikre fremdrift og målopfyldelse, ændres kommuneplanens retningslinjer til "skal" i stedet for "bør" således, at det signaleres, at der ikke gives dispensationer, tilladelser, godkendelser mm. til tiltag, som strider imod arealudpegningerne.

Der skal i prioriteringen af arealanvendelsen som minimum indgå følgende nedenstående forhold, som afvejes i forhold til hinanden.

Mere og sammenhængende natur

Der udpeges 30 % af landarealet til beskyttet natur i Sorø Kommune, hvoraf de 10 % skal være strengt beskyttet svarende til EU's biodiversitetsstrategi. I den beskyttede natur har biodiversitetstørste prioritet.

Anbefalinger til målopfyldelse

- Lavbundsarealer med højt kulstofindhold udlægges til natur, herunder Store Åmose
- Værdifulde skove udlægges til urørt skov (især med henblik på bevarelse af levesteder for hasselmus og billen eremit)
- Områder med særlig værdifuld og artsrig natur udvides (Kulebjerg Overdrev, Else Engen, Bimosen)

Lavbundsarealer til lavbundsprojekter og ny natur

Kulstofrige jorder udlægges til lavbundsprojekter, hvor dyrkning ophører og der udvikles ny natur. Herved opnås en klimaeffekt fordi CO₂-udledningen stoppes ved vådgøring. Da kulstofrige jorder typisk oprindeligt har været mosenatur, er potentialet for genskabelse af natur stort, hvorfor arealerne ikke skal udlægges til kvælstofvådområde.

Landbrugsarealer til kvælstofvådområder

For at mindske udledningen af næringsstoffer til overfladevandene udlægges relevante arealer til vådområdeprojekter. Potentialet for ny lysåben natur omkring vådområderne vil formentlig være ringe på grund af næringsstofniveauet.

Ny skov

For at reducere næringsstofudledning (ophør med dyrkning) og sikre grundvandet samt for at øge biodiversiteten plantes ny skov på arealer med underliggende grundvandsmagasiner, og hvor ny skov vil understøtte landskabsæstetikken.

Placering af VE-anlæg

Anvendelsen af fossile brændstoffer skal udfases, og nye anlæg til vedvarende energi er pladskrævende. Udpegningen af arealer til VE-anlæg skal ske, så det ikke negativt påvirker bevaringsværdige landskaber. Det er ligeledes vigtigt at sikre, at anlæggene ikke placeres på arealer, hvor det vil forhindre udviklingen af ny natur eller områder til kvælstofreduktion. I de ikke særligt bevaringsværdige landskaber kan placeres VE-anlæg, hvor landskabsæstetikken kan understøttes ved plantning af skov omkring VE-anlæg. Det foreslås, at der sættes et loft

for, hvor mange solcelleparker, der ønskes i kommunen, f.eks. ved at der indføres en mindsteafstand imellem de enkelte anlæg på 5 km.

Landskab

Bevaringsværdige landskaber skal bevares og friholdes for VE-anlæg. Derimod kan vådområdeprojektet samt plantning af skov i mange tilfælde understøtte landskabsæstetikken. Gerne suppleret med områder, hvor naturen frit kan udvikle sig.

Klimatilpasning

Der vil i fremtiden være større behov for tilbageholdelse af overfladevand i forbindelse med skybrud for at forhindre oversvømmelse af lavtliggende befæstede og bebyggede arealer. Der reserveres derfor relevante arealer til tilbageholdelse af vand, og som derfor ikke kan bruges til anlæg eller lign

Landbrug og byudvikling

På arealer hvor det ikke vil være i modstrid med ovenstående forhold kan landbrugsdriften fortsætte, og der kan udlægges arealer til byudvikling, veje mm.

Natur- og nationalparker

De tre kommuner bag Naturpark Åmosen ansøger om, at naturparken får status af nationalpark, som foreslået i regeringsgrundlaget, da det vil give flere muligheder for at realisere natur- og friluftslivsprojekter i området. For Naturpark Tystrup-Bavelse udarbejdes et kommuneplantillæg sammen med Næstved Kommune for afgrænsning af naturparken, og der ansøges om mærkning af naturparken ved Friluftsrådet.

Anbefalinger

1. der udarbejdes helhedsplaner for store områder i det åbne land baseret på en arealpolitik, hvor der sker en prioritering af arealanvendelsen
2. arealanvendelse konkretiseres i kommuneplanen med restriktive retningslinjer, dvs. dvs. der bruges skal-formuleringer og ikke som nu bør-formuleringer
3. Grønt Danmarkskort udvides i kommuneplanen med ny potentiel natur, så vi samlet når op på 30% beskyttet natur
4. Kommunerne bag Naturpark Åmosen ansøger staten om anerkendelse som nationalpark
5. Sorø Kommune går sammen med Næstved Kommune om udarbejdelse af et kommuneplantillæg for Tystrup-Bavelse Naturpark og ansøger Friluftsrådet om mærkning af naturparken

Gør klimaet til en god fortælling

Oversvømmelseskatastrofen oktober 24 i Spanien ligger frisk i erindringen, men også Danmark er blevet ramt af klimarelaterede oversvømmelseshændelser i de foregående år. Ifølge en ny rapport, så trues 29% af det danske areal i fremtiden af vand fra jorden, havet og himlen. Det er nu helt sikkert, at det længe varslede mere ekstreme vejr er ankommet, og vi er nødt til at reagere.

På den baggrund er kommunens klimapolitik et vigtigt og vidtrækkende politikområde og DN Sorø anser det derfor som meget positivt, at Sorø Kommune har udarbejdet en transparent og seriøs klimahandleplan under DK2020 projektet. Handleplanen omfatter mange gode tiltag og vi vil her kun nævne områder, som vi mener fortjener ekstra opmærksomhed.

Under arbejdet med klimaplanen skal det tænkes ind, at klimaneutralitet i 2050 nærmere er et politisk sat mål, frem for en plan, der sikrer os stabilt klima i fremtiden. Her er det vigtigt at forstå, at vi globalt har en begrænset mængde drivhusgasudledninger tilbage, hvis vi vil nå at holde opvarmningen under 1,5 grader. Allerede nu ser det ud til, at vi ikke kan holde os indenfor den ramme, og derfor skal vi på et tidspunkt have negative emissioner via fx CO² fangst, hvis vi vil genetablere en CO² koncentration, der sikrer os stabile klimatiske forhold.

DN Sorø anbefaler

- **Opnåelse af handleplanens målsætninger bør have høj prioritet**
I klima- og miljøpolitik opleves det ofte, at ambitiøse målsætninger af forskellige årsager ikke indfris. Med denne viden in mente, bør der proaktivt ses på, hvilke mulige hindringer, der kan dukke op, og hvordan disse håndteres på en måde, der sikrer gennemførelsen af handleplanen.
- **Gennemsyn af planen med henblik på mere vidtgående/hurtigere opfyldelse af målene**
Som nævnt for oven, er de nuværende målsætninger ikke nok til at sikre et stabilt klima. En situation, hvor de nuværende målsætninger bliver strammet bør derfor forberedes i god tid.

- **Energirenovering af kommunens bygningsmasse bør accelereres**
Sorø ligger ifølge en analyse fra Dansk Industri på plads 88 blandt landets kommuner og 99% af bygningerne beskrives som værende moden til energirenovering.
- **Store Åmose har stort klimamæssigt potentiale - udnyt det**
Hver gang en ha tørvejord tages ud af landbrugsdrift har det stor klimamæssig virkning. I Sorø kommune er der ca. 800 ha, der kunne udtages og derfor bør den allerede igangværende indsats på området intensiveres.
- **Mere tid til børn i naturen - naturen har brug for dem**
Det er vigtigt med både konkret og boglig kendskab til naturens kredsløb m.m., og handleplanen medtager gode tiltag i den retning. Men naturnærhed - altså, at man har opbygget en dyb oplevet fortrolighed med den lokale natur og livet i den, betyder, at man er mere tilbøjelig til at beskytte den. Det er der brug for i forbindelse med den grønne omstilling. På vore skoler og institutioner kan en sådan "varm" forbindelse til naturen fremmes ved at give børnene mere tid i naturen og gennem skolernes konkrete fysiske udformning.
- **Øge produktionen af solenergi på kommunens - og borgernes ubrugte tagarealer**
Det er et mål i handleplanen, at produktionen af VE i kommunen bliver øget, og i den sammenhæng er det værd at være opmærksom på regeringens nye solcellestrategi. Den gennemgår muligheder for opsætning af anlæg, herunder gennem borger-energifællesskaber, hvis oprettelse evt. kunne faciliteres. Et sådant tiltags virkning i kW vil nok være begrænset, men det vil betyde, at de involverede borgere føler, at de bidrager aktivt til at løse klimaproblemet - og det vil have en positiv afsmittende effekt på andre områder. Når vi handler er vi nemlig en del af omstillingen, ikke bare ofre for den.
- **Reducer klimaskadelig påvirkning af skolebørn og borgere**
Mange reklamer holder gang i klimaskadelig og til dels sundhedsskadelig overforbrug og bygger ofte på en fortælling om, at mere forbrug gør os mere glad. Kommunen har kun lille indflydelse her, men kan regulere det, som sker på egne matrikler, eller kommunale busser. Her kunne der konkret kræves, at der ikke må reklameres for åbenlyst klimaskadelig forbrug, fx fossilt drevne biler, flyvning og hurtig mode. Med samme argumentation kunne man på skolernes netværk blokere reklamefinansierede platforme for derved at reducere reklamepåvirkning i skoletiden. Dette tiltag kan synes at have meget begrænset virkning, men her skal man ikke glemme, at kommunens handlinger har stor signalværdi overfor borgerne og kan sætte gang i vigtige samtaler henover bordet ved aftensmæden.
- **Etablering af en positiv fortælling omkring den grønne omstilling**
Den grønne omstilling bliver ofte italesat som en "*mangelfortælling*", hvor vi skal undvære materielle ting, som vi har vænnet os til at forbruge. Dette er et stort problem, da vi mennesker har det svært med at afgive etablerede privilegier.
- Derfor bør der i kommunikationen af den grønne omstilling fokuseres på de positive synergier, der allerede nævnes i handleplanen, som kommer til at skabe bedre forhold for natur, rent drikkevand, sundhed m.m. Andre synergier, som ikke nævnes, bør også trækkes frem, herunder mere samvær og samarbejde borgerne imellem gennem fx repair-caféer og deleordninger. Disse tiltag vil gøre en forskel for borgernes livskvalitet.

Ligeledes vil et skift væk fra "mangel" og til, at "vi passer på børnenes planet" kunne gøre en forskel. Sammenlagt vil disse rammeændringer kunne give den medvind, vi har brug for.

Pas på grundvandet

Baggrund

Rent vand er en nødvendighed for folkesundheden, biodiversiteten og klimaet. I DK er vi stolte af vores rene grundvand, og det rene drikkevand er en af vores mest værdifulde resurser. Men drikkevandet er ikke længere rent alle steder. Grundvandet og dermed drikkevandet er truet af pesticider, som er kemiske stoffer, der anvendes til at bekæmpe ukrudt, skadedyr og svampe. Også andre giftstoffer - bl.a. PFAS - giver anledning til bekymring for grundvandet i fremtiden.

Grundvandet er vigtigt - ikke kun til at dække vores daglige behov i husholdningerne, men det er også vigtigt for jordbrugserhverv, industri og naturen. Fornyelse af grundvandet /drikkevandet tager årtier, hvilket gør det særligt sårbart over for forurening. Vi ser i dag eftervirkninger af tidligere tiders anvendelse af kemiske stoffer, og vi har et stort ansvar for at sikre de fremtidige generationer rent grundvand ved ikke at sende sundhedsskadelige stoffer gennem jorden til grundvandet. Rent grundvand er en dyrebar og begrænset resurse.

Status

Løbende overvågning, som er et nationalt krav til kommunerne viser, at en stor andel af de aktive drikkevandsboringer indeholder pesticidrester. I Sorø Kommune er der i perioden 2017 - 2022 i 12 aktive drikkevandsboringer ud af 36 fundet pesticidrester - dog under den tilladte grænseværdi (Giftrester i drikkevandsboringer, Danmarks Naturfredningsforening 2023). Selv lave koncentrationer af kemiske stoffer kan udgøre en potentiel sundhedsrisiko. Og vi ved ikke altid hvad, hvor og hvor meget, der har en indvirkning! Derfor bør forsigtighedsprincipper i højere grad være styrende.

Hvad kan der gøres

Drikkevand

For at imødegå de stigende trusler med forurening af grundvandet og det rene drikkevand, er det nødvendigt med en løbende og udvidet overvågning.

Med udsendelse af to nye bekendtgørelser (Miljøministeriet juni 2024) og vejledning om boringsnære beskyttelsesområder (BNBO) (Miljøstyrelsen 28. oktober 2024) har

kommunerne og politikerne fået et fornyet og udvidet redskab til at begrænse tilladelser til erhvervsmæssige og ikke-erhvervsmæssige anvendelser af pesticider, hvis det vurderes, at der er en trussel mod grundvandet på relevante arealer.

Miljøstyrelsen følger nøje med i indberetninger fra kommunerne om risikovurderingerne og alle BNBO bør hurtigst muligt og inden den fastsatte frist den 1. marts 2025 gøres pesticidfrie ved, at kommunen træffer afgørelse herom.

Indvindingsoplande og grundvandsparker

Der er behov for, at indvindingsoplande og Områder med Særlige Drikkevandsinteresser (OSD) sikres forbud mod brug af sprøjtegifte. Områderne, hvor drikkevandet dannes og hentes ind til drikkevandsboringerne, vil kunne skabe rammer for mere økologisk landbrug, bæredygtig skovdrift, sammenhængende naturområder eller produktion af grøn energi.

Sorø Kommune skal have fokus på områder, hvor man "dyrker vand" og aktivt understøtter etablering af de såkaldte "grundvandsparker", hvor der hverken bliver brugt eller opbevaret miljøfarlige stoffer. Disse parker vil så kunne mere end bare beskytte grundvandet. De kan også bruges til at nå målsætninger om at rejse ny skov eller etablere nye naturområder. En multifunktionel arealanvendelse, der opfylder flere behov på det samme areal.

Miljøstyrelsens vejledning vedrørende BNBO har forud været i høring.

Det fremgår af vejledningen, at kommunerne har metodefrihed i forbindelse med de risikovurderinger, som er/skal udarbejdes for BNBO.

- Det er kommunen der vurderer og træffer politisk beslutning om, hvornår der er behov for indsats mod erhvervsmæssig anvendelse af pesticider samt hvornår en risiko er acceptabel.
- Det er op til kommunen at træffe beslutning om risikovurdering og politisk handling i forhold til ikke-erhvervsmæssig anvendelse af pesticider
- Indsatsen skal som minimum medføre varig sikring af pesticidfri drift
- Kommunen skal aktivt understøtte etablering af "grundvandsparker" i relation til en multifunktionel arealanvendelse
- Det er op til den enkelte kommune at vurdere og træffe beslutning om, hvorvidt datagrundlaget for risikovurderingerne er tilstrækkelig

DN Sorøs anbefalinger

- Politikerne i Sorø kommune anbefales at tage godt imod den nye vejledning om boringsnære beskyttelsesområder (BNBO) ved politisk at understøtte det myndighedsarbejde som forvaltningen i kommunen skal udføre
  - Desuden anbefaler DN Sorø, at der foretages risikovurdering af ikke-erhvervsmæssig anvendelse af pesticider, som den nye vejledning muliggør. Det kan fx dreje sig om kommunens arealer, fællesarealer i boligforeninger, hoteller og andre private arealer.
  - Det anbefales at kommunen som minimum følger de vejledninger, som KL udmelder i forhold til løbende overvågning og tilsyn
  - Beskyt grundvandet med etablering af "grundvandsparker" på OSD-områder
-

Prioritér forbedring af søer og vandløb

I Sorø Kommune er vi beriget af nogle af Sjællands smukkeste søer. Søerne fungerer som rekreative og naturskønne områder for mange borgere. Men de er også vigtige økosystemer som rummer potentiale for et rigere dyreliv end det er tilfældet i dag. De fleste af Sorø Kommunes søer og vandløb står dog overfor en række udfordringer der truer naturtilstanden og dyrelivet. Således er Pedersborg Sø, Tuelsø og Bromme Lillesø karakteriseret ved at have en 'dårlig økologisk tilstand, mens Sørø Sø og Maglesø, 'moderate økologiske tilstande'.

Tilsvarende er en lang række af vandløbene i Sorø Kommune ligeledes udfordret af ringe eller moderate økologiske tilstande. De ringe tilstande i søer og vandløb får i sidste ende betydning for vandkvaliteten nedenstrøms i Tude Å, Åmose Å og Susåen i vores nabokommuner og for vandkvaliteten ved kysterne.

Søernes umiddelbare skønhed og værdi på overfladen står således i kontrast til situationen under overfladen.

De største trusler mod vandkvaliteten er tilførslen af næringsstoffer fra oplandet i form af udvaskning fosfor og kvælstof fra landbrugsarealer og regnvandsbetingede overløb grundet manglende kapacitet i kloaksystemet. For Tuelsø gælder desuden at søen også er præget af belastning af bl.a. olieudslip fra tilstødende erhvervsområde. Den negative påvirkning af søer og vandløb er i strid vandområdeplanerne og de fastsatte miljømål.

Anbefalinger

- Sorø Kommune bør prioritere at udbygge kloaksepareringen til at imødekomme nutidens øgede regnvandshændelser så overløb til vandmiljøet undgås.
- Arbejdet med etablering af forsinkelsesbassiner bør fremmes for at undgå miljøfremmede stoffer.
- Dialogen med landbruget bør styrkes med henblik på at oprette zoner til optag af fosfor og kvælstof og/eller udtagning af lavbundsjord.
- Sorø Kommune bør styrke overvågningen af søer og vandløbs tilstand med henblik på at styrke indsatserne der hvor de forekommer allermost nødvendige.
- Det foreslås, at Susåen imellem Næsby Bro og Tystrup Sø fremover får lov til at ligge urørt og bugte sig som den vil, hvilket den har gjort til en gang i 1800-tallet. Det eksisterende vandløbsregulativ ændres i forhold hertil

Skab ny natur i råstofgrave

Overalt i Sorø Kommune findes der områder, hvor der enten graves råstoffer, eller hvor der er gravet færdigt, uden at der findes en egentlig overordnet plan for hvad der skal ske med områderne, bortset fra at de skal efterbehandles efter den fastlagte plan for dette.

Det er helt oplagt, at der skal et samarbejde mellem arelevante private og offentlige parter, for at få sikret, at en stor del af disse områder kan blive til værdifulde rekreative områder til gavn for mennesker, flora og fauna.

Efter råstofgravning henligger områderne normalt som næringsfattige, solpåvirkede, tørre områder med spredte søer, den slags områder, som er guld værd for biodiversiteten og for muligheden for borgerne til rekreative aktiviteter, og med den rette indsats, kan disse ønsker endda kombineres. F.eks. kan der etableres badesøer med omklædningsfaciliteter og bålpladser ved de større søer, mens resten af områderne henligger som vilde områder, hvor flora og fauna trives. Sådanne områder skal plejes, hvis status skal fastholdes og alt ikke skal gro til, men her kan naturpleje i form af kontrolleret afbrænding indtænkes som en mulighed, hvilket yderligere vil hjælpe de mange arter af dyr og planter, som er tilknyttet resterne efter naturbrande.

Rigtig mange af Danmarks plante og dyrearter er knyttet til grusgrave, som næringsfattige områder, hvor kvælstof og fosfor ikke findes i stor mængde, hvorfor mange af de planter og dyr, som er knyttet til agerlandet, ikke trives, mens blomstrende urter stortrives.

Mange padder er ligeledes knyttet til disse områder, herunder firben, salamandre, frøer og tudser, herunder den sjældne strandtudse, som netop findes i råstofområderne nord for Sorø.

Strandtudsen har sin eneste indlandsforekomst på Sjælland nord for Sorø, og er formentlig en relikv fra sidste istid, hvor området var kendetegnet ved de få måneder om året, hvor små smeltevandssøer kunne varmes op i den korte sommer, hvor strandtudsen kunne nå at få ynglen til at blive stor nok til at gå i hi resten af året.

DN Sorø vil godt arbejde sammen med alle interessenter, herunder kommunalpolitikere, regionspolitikere, de offentlige forvaltninger, borgere, lodsejere, andre foreninger og ikke mindst fonde, om at få etableret en stor grønne korridor med basis i råstofgravene ned gennem Sjælland fra Saltbæk Vig, via Naturpark Åmosen, de store råstofområder i Sorø og videre gennem Naturpark Tystrup Bavelse og til dobbeltkysten vest for Næstved.

I området kan der etableres rekreative muligheder for borgerne i området, gerne med badesøer, shelterpladser og stier, som samtidig respekterer muligheden for at naturen kan udfolde sig på sine egne betingelser på næringsfattige, solbeskinnede områder med spredte søer og vandhuller, som i øvrigt godt må tørre ud om sommeren.

På flere møder i sommeren 2024 er politikere og borgere blevet inviteret til at se det arbejde, som allerede er i gang i de mange aktive og færdiggravede råstofgrave i kommunen omkring efterbehandling og ikke mindst sikring af optimale forhold for den sjældne strandtudse, men i det hele taget til gavn for flora og fauna. Der er indtil videre ikke rigtig taget hensyn til borgerne og deres rekreative muligheder i de store åbne områder, men med den rette indsats, vil det være muligt med rimelig små midler at etablere områder, hvor alle, både mennesker, flora og fauna vil kunne trives og få store rekreative muligheder.

Anbefalinger

Politikere og forvaltning i kommunen opfordres til at sammenkalde gode kræfter for at inspirere til i fællesskab at skabe muligheden for at etablere enkelte eller sammenhængende, rekreative områder til gavn for mennesker, dyr og planter i de færdiggravede råstofgrave.

- Politikere og forvaltning i kommunen italesætter de muligheder der er for at skabe biodiversitet for relativt små penge gennem etablering af naturområder i råstofgravene, ikke alene når de er færdiggravede, men også mens der graves og flyttes rundt på råstofferne, gerne gennem etablering af en arealpolitik i kommunen. Samt arbejder for offentlig adgang til færdiggravede arealer.
- Synliggørelse af kommunens bestand af den sjældne strandtudse gennem udnævnelse af strandtudsens som kommunens ansvarsart nr. 2, dvs. som tillæg til den nuværende ansvarsart, der er Hasselmusen, som primært findes i den sydlige del af kommunen.

Hasselmusen, lever vi op til vores ansvar

Baggrund

På hele kloden er naturen trængt og mangler plads. Også i Danmark. I den forbindelse kan man sige, at hasselmusen er Sorø Kommunes "panda". Hasselmusen er truet af udryddelse og derfor en særligt beskyttet art, som er optaget på bilag IV i EU's habitatdirektiv. I forbindelse med kommunalreformen i 2007 udpegede daværende miljøminister Connie Hedegaard en ansvarsart til de nye kommuner. Med besked om, at her havde de hver især en særlig opgave. Sorø Kommune fik ved den lejlighed udpeget hasselmusen, hvilket giver god mening, da den stadig har et kerneområde i Horsebøg skov og skovene sydvest for Sorø by.

Hasselmusen er, trods navnet, slet ikke en mus, men Danmarks eneste syvsover. Den kan kendes på sine store øjne og halen, der er lang og busket - lidt som et mini-egern. Hasselmusen sover som regel fra oktober/november til april/maj afhængigt af vejrforhold - altså cirka syv måneders vinterhi. Den er en såkaldt indikatorart, hvis tilstedeværelse fortæller om biologisk mangfoldighed, og som er udfordret af, at dens levesteder ødelægges eller fragmenteres af produktion, byudvikling eller infrastruktur. Hasselmusen har brug for vores hjælp.

Anbefalinger

- **Bevaring af eksisterende levesteder:**

Det er vigtigt at beskytte de nuværende skovområder og krat, hvor hasselmusen findes. Disse skovområder er i dag ofte produktionsskov med hvad det indebærer af hugst, der ikke nødvendigvis tager udgangspunkt i, hvad der er optimalt for hasselmusen.

Hasselmusen lever i ung kratskov og er dybt afhængig af, at der bliver plantet ny skov i tilknytning til eksisterende levesteder. Kommunen kan her f.eks. tage initiativ til - i samarbejde med skovejere og DN Sorø - gennem fondsmidler at frikøbe et eller flere levesteder, så de overgår til mere skånsom og ekstensiv skovdrift.

- **Opsætning af hasselmus redekasser:**

Da hasselmusen har brug for steder at bygge rede, er det vigtigt, at Sorø Kommune fortsætter det gode samarbejde om at opsætte redekasser. Sorø kommune finansierer kasserne og DN står for opsætning og tilsyn efter aftale med skovejere. Det er håbet at dette arbejde er med til at støtte bestanden og lette reproduktionen

- **Kortlægning af hasselmusens bestand og udbredelse:**
Sorø Kommune foreslås at samarbejde med DN Sorø og Naturstyrelsen om en årlig optælling/estimering af bestanden. Dels for at for at kunne vurdere om og hvor bestanden er i frem- eller tilbagegang, dels for at skabe grundlag for at aktørerne kan træffe nye målrettede foranstaltninger.
- **Etablering af naturlige spredningskorridorer og levesteder:**
Hasselmusen har brug for sammenhængende naturområder for at bevæge sig mellem fødekilder og skjulesteder eller for at forbinde ellers isolerede populationer. Den vil helst ikke færdes på jorden eller krydse åbne arealer. Den kravler i grenene fra træer og buske i stedet for at løbe på jorden, som almindelige mus gør.

Sorø kommune må derfor arbejde på at skabe eller genoprette "grønne korridorer" og sikre hasselmusen egnede levesteder. En vinkel og et hensyn, der skal indgå ved fremtidige kommuneplaner, lokalplaner og de løbende myndighedsafgørelser.

("Marken" ved Frederiksberg skole)

Skab naturglæde hos børn og unge

"Kan disse bær spises, eller er de mon giftige?" Det er et helt simpelt spørgsmål, som det er vigtigt at kende svaret på. Uden basal viden er det svært for børn at begå sig i naturen. Hvad kan man gøre, hvad skal man lade være med, og hvordan skal man i det hele taget forstå meningen med naturen og dens samspil med os mennesker?

Hvis børn og unge skal have glæde af naturen og være med til at passe på den, skal de lære om den. Indsigt, konkret viden og gode oplevelser er nøgleord, når respekt og interesse for alle naturens mangfoldige organismer skal opbygges. Sådan har det altid været, men forskellen er, at det ikke længere sker af sig selv. Tidligere var børn mere udendørs og gjorde sig erfaringer, ligesom den grundlæggende naturlæring oftest blev overleveret fra generation

til generation gennem fælles daglige gøremål med at skaffe brød på bordet, passe dyr og dyrke afgrøder.

Den livsform er så efterhånden mere eller mindre udfaset og erstattet af nye levemåder, og det er der i og for sig ikke noget galt ved. Men det betyder, at vi så er nødt til at finde på noget andet. Når man ikke længere hjælper til i køkkenhaven eller går med i marken for at hakke roer og hente koen hjem, kommer man nemt til at mangle viden, erfaring og forståelse i forhold til den natur, man selv skal være med til at værne om og på et tidspunkt give videre i arv til den næste generation. Skal man udfylde den rolle, skal man have lært at reflektere over sit eget forhold til naturen.

Nutidens børn og unge tilbringer langt det meste af dagligdagen i daginstitutioner, skoler og fritidsordninger, og derfor er det nødvendigvis også her læringen skal foregå, når det handler om at leve i og med naturen.

DN Sorø anbefaler

- Udvikling og implementering af en grøn børne-/skolepolitisk plan, der definerer og kvalificerer formidling af naturkundskab som en vægtig del af den almindelse, skoler og institutioner har til opgave at tilføre vores børn og unge. Planens hovedfokus bør være baseret på trivsel, sundhed og naturforståelse som et samlet hele.
- En fortsat og vedvarende støtte til naturvejledningen på Konkilde Naturcenter
- Indretning af folkeskolernes/daginstitutionernes fysiske rammer, så de konkret understøtter motiverende oplevelser og udfoldelser med relevans for naturformidling og den ønskede læring. Idéer kunne være:
  - a. traditionelle skolegårde/legepladser indrettes så vidt muligt med naturens egne materialer med henblik på en større daglig bevidsthed om naturens nærhed, anvendelighed og betydning, og dermed også dens direkte indvirkning på vores liv.
  - b. etablering af skole-/institutionshaver til dyrkning af såvel spiselige afgrøder som mere eksperimentelle projekter med fx vilde blomster og insekter - gerne i samarbejde med lokale ildsjæle, videnspersoner og lodsejere m.v.
  - c. etablering af reelle naturlegepladser i skolenære skovområder, både som alternativ undervisningsfacilitet og som attraktiv fritids-/familieaktivitet. Kan eventuelt drives i samarbejde med naturvejleder og andre relevante aktører.
  - d. etablering af naturrelaterede fritidstilbud specifikt til - og med - de unge.

Skab flere stier og understøt den grønne mobilitet

Baggrund

Et godt og gennemtænkt stisystem kan gøre Sorø attraktiv for tilflyttere, øge sundhed, rekreation, i bedste fald reducere CO2 udledning fra biltrafik, og kan dermed bidrage til at opfylde verdensmålene for Sundhed og trivsel (VM3) og Bæredygtige byer og lokalsamfund (VM 11). Det vil også tale positivt ind i ønsket om mere borgerinddragelse i den grønne omstilling, ved at tilbyde en større tilknytning til naturen.

Der findes allerede mange gode rekreative stier i Sorø Kommune. Både til kondiformål (hjerTESTIER, mountainbike, kondiløb mv) og til vandring, cykling og ridning i naturen. Men selvom vi har mange stier, lige fra gamle kirkestier til nye Spor i landskabet, er der også lokalområder uden stier. Og forbindelsesveje, lokale og imellem byerne, som ikke længere er egnede til gående og cyklister på grund af biltrafikken.

Nem og hurtig adgang til natur, hvor borgere bor, er blevet begænsset af en voldsom øgning af biler, især store lastbiler med transport, som gør veje uegnede for andre end biler. Stier bruges af borgere i alle aldre. Stier skal tilgodese både børn, voksne, handicappede, unge og gamle, hundeluffere, løbere og vandrere. Stier bruges af naturelskere og til gang, løb og rekreation.

Stier bruges også som samfærdselsårer og skal forbinde steder, der er vigtige for menneskers dagligdag (f.eks. institutioner, klubber, indhandlingsmuligheder og behandlingssteder). Stier har især en praktisk funktion for dem, der ikke har eller kan køre bil og for dem, hvor bilvejen er for farlig, fx voksne med barnevogne eller på trehjulede cykler, små cyklister osv.

Derfor er der god grund til at undersøge både, hvor der er nedlagte stier som kunne genåbnes, og hvor der er en mulighed for at etablere nye. En del stier er "lineære" og kan kun gåes frem-og -tilbage. Her vil det være oplagt at se på muligheder for at lave rundture, som er langt mere attraktive. Et eksempel herpå er stien ved Gulager, som passerer under Tuel Å (igennem en brolagt passage), men som ender "blindt" ved landevejen.

Stier kræver vedligeholdelse for at blive brugt. Det kan både være slåning af græs og/eller kratbevoksning og etablering af gangbroer. Eller vedligeholdelse af og rydning omkring skiltning. Der er plads til forbedring flere steder, f.eks. på den regionale Jyderupstien.

Anbefalinger

- **Alle borgere skal have adgang til stier**

Derfor er der brug for både at tænke på forbindelseslinjer, variation i naturtyper og rundture af forskellige længder. Den overordnede planlægning kunne foregå i samarbejde med DN, Friluftsrådet, Grønt Forum. Som et eksempel på samarbejde omkring stier kan nævnes, at DN-Sorø for mange år siden oprettede og stadig vedligeholder 8 Spor i landskabet, som er meget benyttede.

- **Kommunen skal forbindes via stisystemer, som er sikre at færdes på for gående og cyklende**

Derfor er der brug for flere forbindelser mellem stisystemer og anlæggelse af nye stier, særligt i og omkring mindre landsbyer, hvor en genåbning af gamle stier lang skel kan komme på tale, gerne i samarbejde med landsbylaug.

- **Stier og skiltning skal vedligeholdes**

Derfor er der brug for en rutine for og midler til vedligeholdelse af stier og skiltning. Mulige samarbejdspartnere kunne være landsbylaug, lokalråd og frivillige i sportsforeninger mv.

- **Gavn og glæde ved stier skal formidles**

Et godt planlagt og afmærket stisystem skal også kendes for at blive brugt. Formidling kan fx foregå i samarbejde med DN, skoler og andre institutioner.

Få borgerne med

Inddragelse af borgerne er vigtig, når den grønne dagsorden skal håndteres og føre til holdbare løsninger, for det er jo i høj grad også borgerne, der skal løfte opgaverne og ændre levevis til en mere bæredygtig dagligdag.

Derfor bør borgerne gives bedst mulige betingelser til at skaffe sig indflydelse, og det selvfølgelig stadig gennem de allerede eksisterende offentlige høringer, borgermøder, helhedsplaner for det åbne land og lignende, men også gerne inviteret mere direkte ind i både analysefaser og beslutningsprocesser, når det gælder klima og miljø. Dertil kan der også indtænkes øget brug af frivillige aktører/hjælpere til mange konkrete og praktiske opgaver, sådan at alle niveauer af borgerinddragelse generelt tænkes mere ind i såvel planlægning som drift af fremtidens grønne løsninger.

Skal muligheden for inddragelse virke tiltrækkende og engagerende, må det omhandle alle relevante emner og tiltag. I den forbindelse kunne det være oplagt at skabe øget samarbejde og netværk med lokalråd, daginstitutioner/skoler, grundejerforeninger, boligforeninger, spejdergrupper, idrætsforeninger og mange andre, som gennem deres funktion og nære borgerkontakt kan fungere som medskabere og katalysatorer af et direkte borgerengagement omkring de enkelte opgaver. Som et eksempel på dette kan nævnes et konkret tiltag som beskrevet i afsnittet; *Skab naturglæde hos børn og unge*, hvor etablering og drift af skolehaver ved kommunens folkeskoler kunne forankres i en slags projektfællesskab mellem skole, forældre, naboer, lodsejere, interesseorganisationer m.fl.

Politisk kræver det mod at tilbyde mere direkte indflydelse til borgerne, og fra borgernes side kræver det ansvarsbevidsthed og engagement. Det er ikke nødvendigvis altid lige nemt, men det er til gengæld spændende. Og i lyset af de truende klimaforandringer bør det ikke forblive uprøvet.

Anbefalinger

- Udarbejdelser af helhedsplaner for det åbne land som overordnet redskab og igangsætter for den borgerinddragelse, som gerne skal mobiliseres og hjælpes på vej.
- Øget samarbejde med lokalråd, daginstitutioner, skoler, idrætsforeninger, spejdergrupper og mange andre interessegrupper/-foreninger, som gennem deres funktion og nære borgerkontakt kan fungere som engagerende bindeled til borgerne.

Hold styr på tilladelse

Baggrund

Vi har en række love, der er med til at påvirke natur og miljø i Sorø Kommune. Planloven, der sikrer en hensigtsmæssig arealforvaltning, beskytter landskabet og bl.a. værner mod ukontrolleret byggeri i det åbne land. Naturbeskyttelsesloven, der værner om naturen og sikrer lige adgang til den. Miljøbeskyttelsesloven, der sætter rammerne for et sundt miljø og sikrer mod forurening og skadelige miljøpåvirkninger

De tre nævnte love indeholder regler om, at kommunen er tilsynsmyndighed. Det vil sige, at de skal påse, at lovene overholdes. Det fremgår af kapitel 12 i planloven, kapitel 11 i naturbeskyttelsesloven og kapitel 9 i miljøbeskyttelsesloven.

Tilsynsmyndigheden - altså kommunen - har pligt til at reagere, når den bliver opmærksom på et ulovligt forhold, medmindre forholdet er af helt underordnet betydning.

Et ulovligt forhold kan, ifølge en vejledning på området, være en overtrædelse af lovgivningen. Men også overtrædelser af påbud eller forbud, eller overtrædelser af lokalplaner, som tilsynsmyndigheden har pligt til at reagere overfor.

I DN Sorø har vi desværre oplevet, at Sorø Kommune ikke følger op på de vilkår, som kommunen stiller i forbindelse med dispensationer eller tilladelser. Altså, kommunen har kun begrænset indsigt i, hvorvidt de stillede vilkår bliver efterlevet.

Dette er et problem, der giver risiko for, at virksomheder og borgere tyr til selvtægt. Hvis tilsynet ikke længere opfattes som effektivt, vil der forståeligt nok brede sig en opfattelse af, at det betaler sig at handle "på egen hånd". Denne opfattelse understøttes så af, at Sorø Kommune efterfølgende ofte meddeler en "lovliggørende" dispensation eller tilladelse.

Kort fortalt er der eksempler på, at der tillades terrænregulering uden at det efterprøves om der i virkeligheden er tale om jorddeponi, ligesom der ikke er sikkerhed for, at mængden og "renheden" af den udlagte jord er i overensstemmelse med de stillede vilkår. Der tillades kunstgræsbaner på vilkår, der baseres på egenkontrol. Men bliver det gjort. Der gives lanzonetilladelser til byggeri på forskellige vilkår. Men bliver disse efterlevet. Der vedtages lokalplaner med vilkår, hvorfra der så alligevel gives dispensation osv.osv.

DN Sorø mener det er vigtigt, at der administreres i overensstemmelse lovgivningens formål. Vi vil derfor foreslå, at Sorø Kommune strammer op på praksis

DN Sorø anbefaler

- at ændre i administrationsgrundlaget for planloven, naturbeskyttelsesloven og miljøbeskyttelsesloven, så der som udgangspunkt altid følges op på stillede vilkår.
- at afsætte de fornødne personale ressourcer, som muliggør en ændret praksis